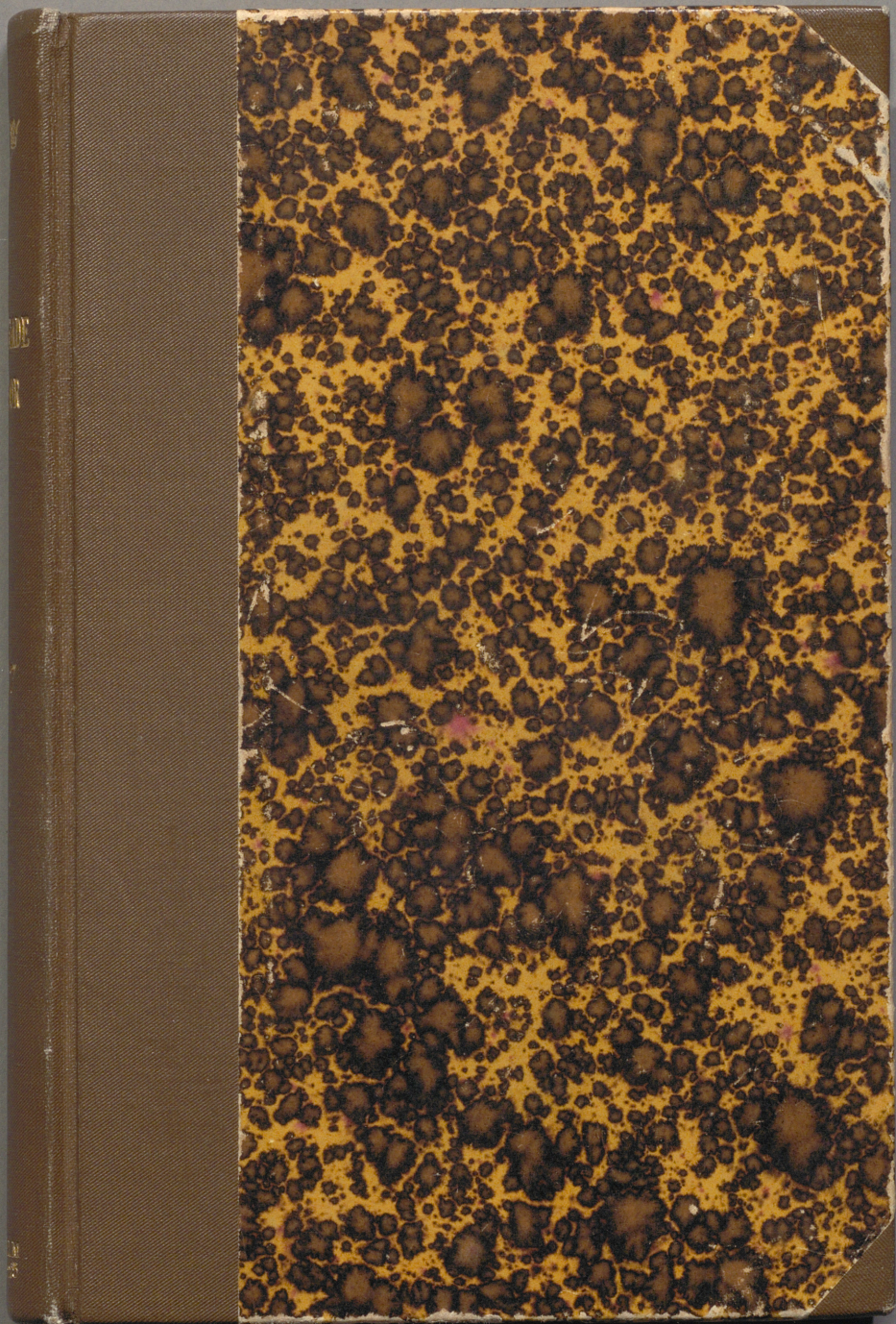

Skolreformen och ungdomen /

Whitlock, Anna,

55 A z Brännande frågor.4. 1922

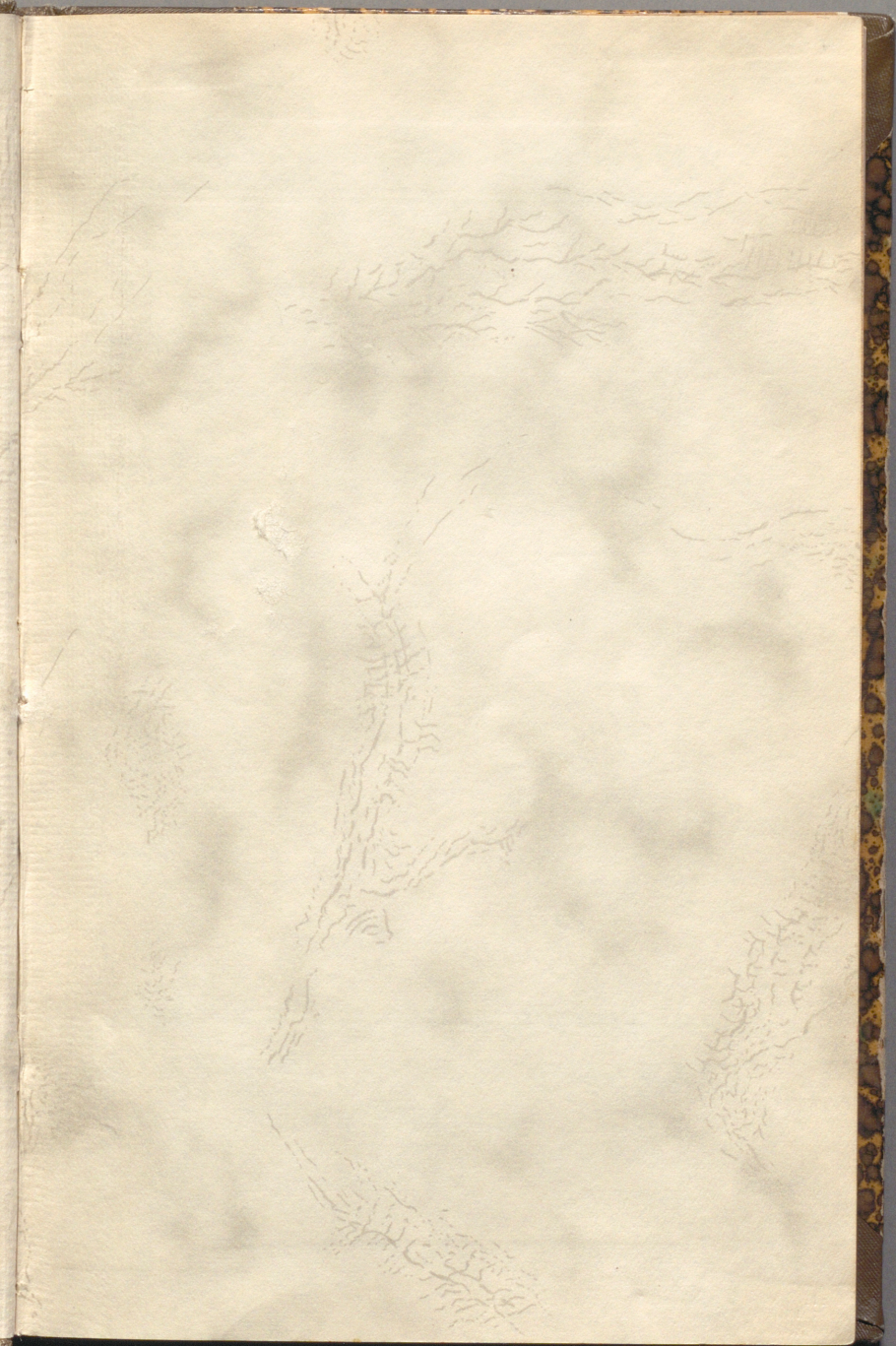

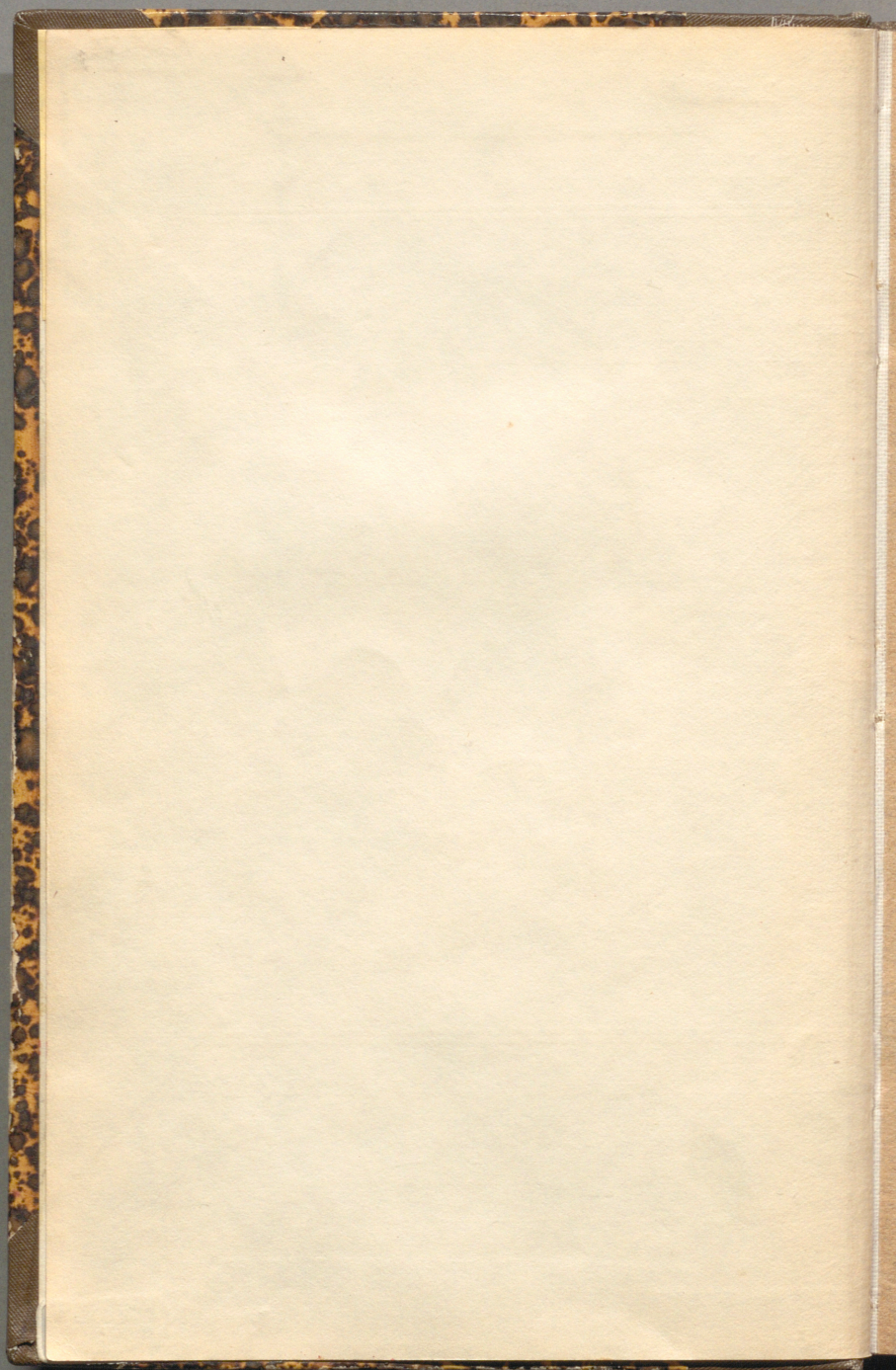

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

*Polygr.
Saml.*

GEMICKES
BOKBINDERI
STOCKHOLM

*Polygr
Saml.*

BRÄNNANDE FRÅGOR

4.

**SKOLREFORMEN
OCH UNGDOMEN**

av

Anna Whitlock

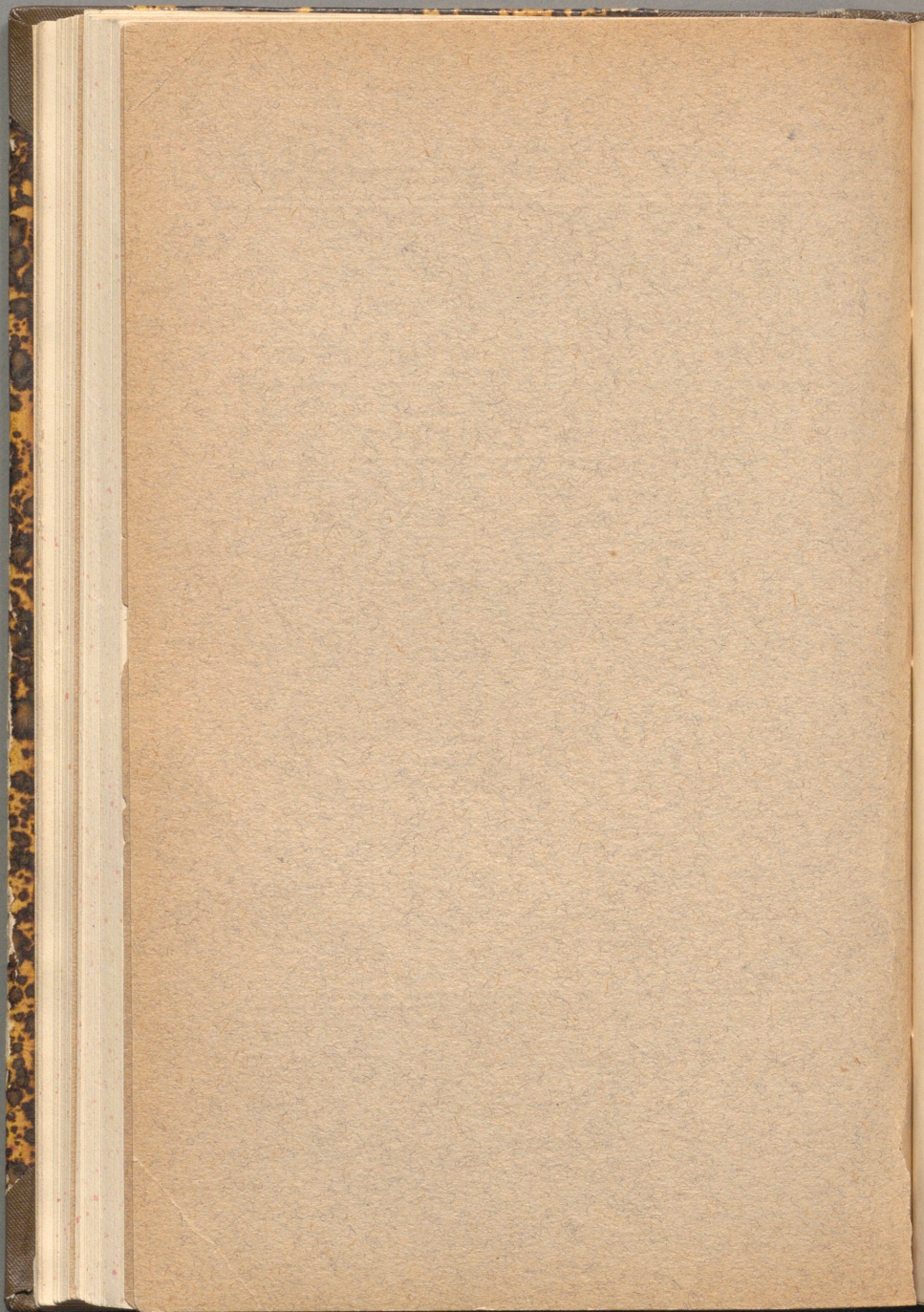

SVENSKA ANDELSFÖRLAGET
STOCKHOLM

1922

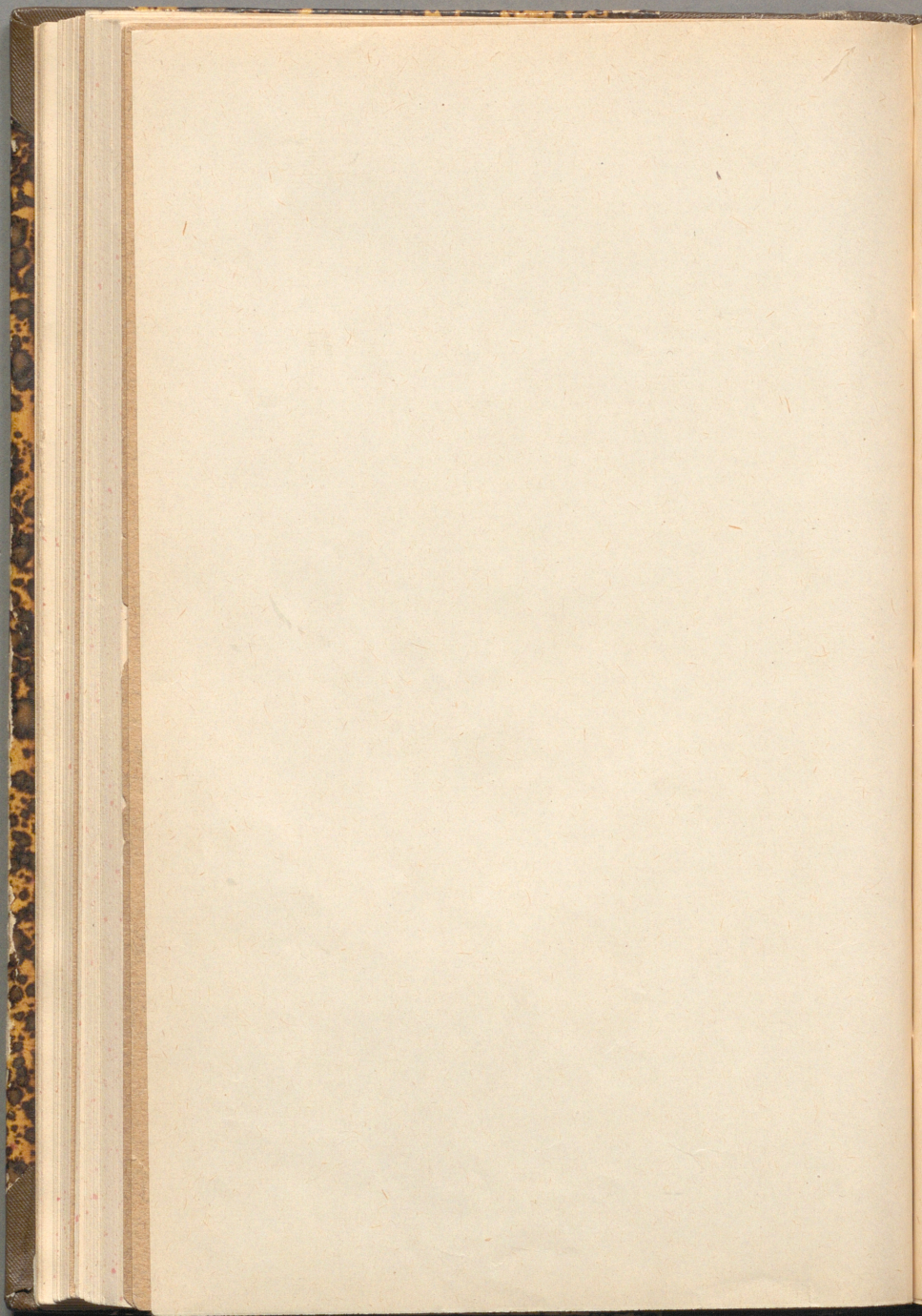
FRÄNNANDEFRÅGOR

Skolreformen
och ungdomen

Anna Whillock

SVENSKA ANDLSFÖRLAGET
STOCKHOLM
1911

BRÄNNANDE FRÅGOR

*Skolreformen
och ungdomen*

av

Anna Whitlock

SVENSKA ANDELSFÖRLAGET
STOCKHOLM

1922

ANNA ANDE TILGÖR

Skoleformer
och ungdomen

Anna Whilock

STOCKHOLM

1 9 2 2

TRYCKERI A.B. THULE

SKOLREFORMEN OCH UNGDOMEN

DEN skolkommision, som på sista dagen av år 1918 tillsattes med uppdrag att verkställa förarbeten för en revision av det allmänna skolväsendet, mottog samtidigt av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet V. Rydén, allmänna riktlinjer för sitt arbete. Dessa innehålla i kortaste sammandrag: *att* blott en enda av staten understödd barndomsskola skall finnas, på vilken övriga läroanstalter, organiskt förbundna med varandra, skola bygga; *att* begåvningarna skola tillvaratagas, från vilket samhällslager de än komma; *att* staten skall taga sig an flickornas utbildning i samma utsträckning som gossarnas.

Om rättens förverkligande är den sunda samhällsutvecklingens grundprincip, måste man ju medgiva, att alla barns rätt till en lika god barndomsskola, begåvningarnas rätt till utveckling och de båda könen rätt till likvärdig utbildning utgöra en synnerligen stark idégrund för den nya skola, mot vilken man nu i alla kulturländer sträcker sig längtande och trevande. I sin detta år utgivna ungdomsbiografi, *La vie en fleur*, skriver Anatole France: "Efter detta ohyggliga krig, som på fem år skakat alla institutioner ända till grunden, måste man återuppföra den offentliga undervisningens byggnad efter en ny, i sin enkelhet imponerande plan. Samma undervis-

ning för de rikas och de fattigas barn. Alla skola gå i folkskolan. De som visa den största studiebegåvningen, skola erhålla en högre kostnadsfri undervisning, som på samma skolbänkar skall sammanföra de mest begåvade bland de högre klassernas och arbetarklassens ungdom. Och denna elit skall överföra de bästa ibland sig till de vetenskapliga högskolorna liksom till konsthögskolorna. På detta sätt kommer demokratin att styras av de bästa." Idéerna äro identiska med de nyss anförda ur det svenska statsrådsprotokollet.

När ett idéprogram skall förverkligas, infinna sig alltid svårigheterna i flock. Dessa bliva naturligtvis betydelsefullare och flera, ju mer djupgående och omfattande följer programmets omsättning i verklighetens värld kommer att medföra, och ju flera redan förefintliga organisationer och förhållanden, som måste tagas hänsyn till. Denna gång gäller det hela den svenska ungdomen, på vilkens uppfostran och undervisning vårt lands framtid ytterst vilar. Och det gäller att taga ställning till redan befintliga, djupt rotade skolformer, till gränsen mellan föräldrars rätt att bestämma över sina barns uppfostran och statens rätt att dana sina medborgare, till en rikedom av olika reformförslag på uppfostrans och undervisningsområden. Det har således varit en stor och svår uppgift, som lagts i skolkommissionens händer. Man kunde på förhand sluta sig till, att dess förslag måste få kompromissens karaktär, d. v. s. att ingen skulle känna sig riktigt nöjd. Denna gång äger det förhållandet rum, att ett mycket stort antal av grund-

idéernas anhängare utanför kommissionen anmäla sitt missnöje.

För ögonblicket riktas en spontan och tämligen enig opposition — icke mot kommissionens förslag — utan mot den brådska, med vilken regeringen önskar denna viktiga fråga behandlad. Regeringen begär nämligen, att yttranden från alla de olika myndigheter, undervisningsanstalter o. s. v., till vilka skolförslaget blivit remitterat, skola vara inlämnade den 15 nov. 1922, så att k. proposition i skolfrågan skall kunna föreligga redan vid 1923 års riksdag. Man frågar med skäl: Vadan denna brådska? Kommunerna, som skola taga ställning även till ganska omfattande ekonomiska åtaganden, sakna verklig utredning att gå efter, undervisningsanstalterna ha efter sommarferierna för kort tid för att kollegiernas uttalanden skulle kunna baseras på noggrann kännedom om det vidlyftiga förslaget. Icke ens en fanatiker kan anse, att vår nuvarande skolordning är av den beskaffenhet, att det betyder något väsentligt om skolreformförslaget icke framlägges redan vid nästa riksdag. Däremot är mycket att vinna genom offentlig och enskild diskussion, genom framläggande av modifierande förslag, genom opinionens stadgande i fråga om de bärande grundidéerna och även i oppositionens samlande på klara linjer. Då det gäller en fråga av så djup betydelse för varje hem med barn att uppfostra, kan det innebära en stor fara för reformen själv, om den genom ett alltför snabbt lagfästande överrumplar hemmen. Därav alstras bitter kritik och spänning mellan hem och

statsskolor. Det kommer att taga en längre tid än som annars vore behöflig — och en tid med många rivningar — att under utexperimenterandets stadium vinna en rättvist begrundad uppfattning av systemets starka och svaga sidor. Opinionen om förlängd remisstid torde vara så enig och kraftig, att det vore ett psykologiskt misstag, att ej vänta med k. proposition om skolreformen åtminstone till 1924 års riksdag.

*

*

*

En starkt sammanträngd framställning av skolkommissionens organisationsförslag, baserat på de av dåvarande ecklesiastikministern angivna allmänna riktlinjerna, torde vara behöflig som underlag för vidare framställning.

Hela det svenska skolväsendet skall grundas på den sexåriga folkskolan av A-typ (heltidsläsande skola med en lärare för varje årsklass). På denna uppbygges tre slags skolor: 1) den fyraåriga realskolan (103 samrealskolor, 3 gossrealskolor), som avslutas med realexamen; 2) den sexåriga flickskolan (A-typ, 26 st.) utan avslutningsexamen; 3) det sjuåriga lyceet med studentexamen som mål. Lyceet är en undantagsform, som föreslås fullständigt (alla tre gymnasielinjerna) endast i 2 städer och med någon linje i andra 5 städers högre läroverk.

På realskolan vilar 1) det treåriga gymnasiet (40 samgymnasier, 9 goss- och 3 flickgym-

nasier), fördelat på 3 linjer: latinlinjen, den nyspråkliga linjen och reallinjen, alla med studentexamen som mål; 2) Den treåriga flickskolan (B-typ, 32 st.). Utgår från realskolans tredje klass. Denna har, liksom A-skolan, ingen avslutningsexamen. 3) Den ettåriga flickskolan (C-typ, 29 st.), en fortsättningsklass för flickor, som avlagt realexamen.

Studietiden till studentexamen blir förlängd från nuvarande 12 år till 13 år. De flickor, som gå i flickskola av A- och B-typ, få för erhållande av samma kompetens som realexamen skoltiden förlängd från nuvarande 11 år till 12 år. I flickskola av C-typ utsträcker den ända till 13 år, men denna flickklass är att uppfatta som en frivillig fortsättningskurs efter avlagd realexamen.

Samundervisning blir regel på alla skolstadier.

Främmande språk läras först i realskolan. Den normala inträdesåldern i realskolans första klass är 13 år.

För tillträde till realskolan fordras prövning, men även skriftliga omdömen från de avlämnande folkskollärarna, både angående kunskaper och personliga egenskaper, jämte betyg och jämförelsetabell över vitsorden i den inträdessökandes sista årsklass. Realexamen berättigar icke till inträde i gymnasiet, men alla inträdessökande skola deltaga i realexamens skriftliga prov och sedan undergå muntlig prövning. Strängare bestämmelser för godkännande av realexamen och studentexamen skola

införas. Detsamma gäller för klassflyttning i alla skolformer över folkskolan.

Censorsinstitutionen skall bibehållas och censorerna äga rätt att pröva även studentskrivningarna.

Antalet lärjungar i realskoleklass föreslås till 30 st., i gymnasiering till 25 st.

*

*

*

Tanken på en gemensam barndomsskola, omhuldad av hela folket utan hänsyn till föräldrarnas olika samhällsställning eller ekonomiska förhållanden, har långsamt men säkert vunnit insteg även i vårt land. Den ena hoppas, att denna skola skall vara en kraftig hjälp i den klassutjämningsprocess, som mer och mer visar sig vara förutsättningen för vårt liksom för alla folks sunda utveckling. Den andra lägger huvudvikten på att *alla* barn ha rätt till den bästa möjliga vård och undervisning, som kan åstadkommas. Den tredje gläder sig åt att de större begåvningarna inom hela folket genom denna skola bli tillvaratagna och beredas tillfälle till för dem lämplig utveckling.

Villkoret är dock, att den statliga barndomsskolan skall vara av den beskaffenhet, att så gott som alla föräldrar vilja anförtro sina barn i dess vård.

Hittills har realiserandet av bottenskoletanken i Sverige strandat huvudsakligen därpå, att folkskolan icke nått upp till den erforderliga standarden. Det är långt ifrån att "klasskänslan" varit det enda

motivet för de föräldrar, som gjort ekonomiska uppoffringar för att hålla sina barn i privatskolornas lägre klasser. Men efter den demokratisering av samhället och den ekonomiska depression, vilka följt i världskrigets spår, kan man vara övertygad, att ett oupphörligt växande antal föräldrar äro villiga att sätta sina barn i folkskolan, åtminstone i dess lägre klasser, under förutsättning av dess fortsatta snabba utveckling. Det vore dock en olycka för bottenskole-tanken, om någon art av indirekt tvång, t. ex. i form av trakasserande av privatskolorna eller en skymt av olika behandling av inträdessökande från folkskola och privatskola till realskolan, skulle ens kunna misstänkas. Det bärande i idéerna om en statens enhetliga barndomsskola bör ha makt nog att segra på övertygelsens väg. Alla andra vägar äro förkastliga omvägar.

För folkskolans egen skull är det väl behöfligt att den ej i ett allt för snabbt tempo måste bli tvungen mottaga skaror av lärjungar från privatskolorna. Den behöver ha tid på sig att både i fråga om kurser, lärare och skolformer stadgas och utvecklas. Den nya reformerade kursplanen för folkskolorna började delvis tillämpas höstterminen 1920, och först 1924 skall den vara genomförd. Omorganisationen av folkskoleseminarierna tog sin början 1913, varför endast ett ganska ringa antal lärare ännu hunnit utgå ur de reformerade seminarierna. Därtill kommer, att lärarbristen ännu är så stor, att man på en del platser måste nöja sig med lärare, som icke ens genomgått ett småskoleseminarium, såsom bonddöttrar,

unga stadsflickor, män från andra yrken eller med överåriga lärare.

Å andra sidan bedrivs utvecklingen av folkskolan med stor iver, och tilloppet till folkskolläraryrket är nu mycket stort. De bättre heltidsläsande skolformerna, litt. A (en lärare för varje årsklass) och litt. B (en lärare för två årsklasser) äro de enda i städerna förekommande, och i skolor av B-typ gå endast omkring 2 % av stadsbarnen. På landet åter gå endast $\frac{1}{3}$ av barnen i skolor av dessa båda bästa typer, av vilka dock den heltidsläsande B-typen har överhand. Men icke mindre än omkring 66 % av landsbygdens barn gå i svagare organiserade skolor.

Enligt kommissionens förslag skall den 6-åriga A-skolan utgöra grunden för alla skolöverbyggnader, men 66 % av lantbefolkningens barn äro hänvisade till lägre skolformer och kunna icke söka direkt till realskolan. Man kan ju ej rimligtvis antaga, att det bland $\frac{2}{3}$ av vår präktiga svenska allmoges barn ej skall finnas många för studier särskilt begåvade. Vår kulturhistoria vimlar av exempel på sådana allmogesöner. Men hur går det med dessa begåvningsars tillvaratagande? Man skulle icke förvånas, om de kommuners befolkning det här gäller känner sig utesluten från den tillärnade demokratiska rättvisan.

Säkert kommer den kompaktaste oppositionen att bildas mot skoltidens förlängning med ett år för både ynglingar och flickor. Redan vår nuvarande skoltid — 12 år till studenten, 11 år till flickskolans normalskolekompetens — är alltför lång, då man ej vill inåt reformera skollivet, så att det blir ett rikt

och naturligt ungdomsliv med mera kroppsövningar, mera praktiskt arbete, mera självständiga studier och en bättre beredelse för livet. Men att ytterligare fasthålla de unga ett år på skolbänken, det är att slösa med det dyrbaraste vi äga, ungdomens livsvilja och arbetskraft. I vår av ekonomi och statistik så djupt upptagna tid gör kanske den nationalförlust, som åsamkas samhället genom ytterligare ett års underhåll och ett års förlorad arbetslön för ett så stort antal unga människor, det starkaste intrycket. Men den skada de unga lida genom hämningen av deras lust att använda sin vilja och sin dådkraft på ett eget arbete, på att gripa tag i livet omkring sig och bryta sig sin egen väg, den kan icke mätas i pengar men väl i minskning av nationens livskraft. Och känner man det ej som något onaturligt, att hålla skaror av unga kvinnor på 19 år under läxtvång och skoldisciplin, då har man glömt, hur vuxen man själv kände sig och även var vid den åldern.

Det måste sökas en utväg att åtminstone ej förlänga skoltiden. Varken realskolans eller gymnasiets tid kan avknappas. Däremot låter det sig göra med folkskolans. På 5 år kunna den 6-åriga A-skolans kurser lugnt medhinnas under förutsättning, att man kan avskilja de lärjungar, som genom svag intellektuell utveckling eller av andra orsaker verka hämmande på undervisningen, och att antalet lärjungar i klassen ej är för stort. Men den nuvarande folkskolan förmår det ej, åtminstone ej utan att hela undervisningen skulle få en prägel av oro och jäkt. Folkskolan måste mottaga *alla* lärjungar och har

ännu endast ringa möjlighet att avlasta de allra svagast begåvade i s. k. hjälpklasser, vilka dessutom endast kunna anordnas i skolor med stort barnantal. Därtill kommer, att folkskolans klasser ofta äro mycket stora. I Stockholms folkskolor t. ex. är det tillåtna antalet lärjungar i klassen 40. Skulle åter privatskolor i mängd uppstå, vilka inbesparade ett år av barnens skoltid för de hem, som kunde betala kostnaderna i form av terminsavgifter, hur ginge det då med bottenskolans förverkligande? Vi finge i stället för de nuvarande privata skolorna eller skolklasserna, som bereda gossar till inträde i de allmänna läroverken, femklassiga privatskolor, som satte som sitt mål, att just *deras* lärjungar — flickor såväl som gossar — skulle bäst bestå i tävlan om tillträdet till realskolan. Den utvägen som permanent institution vore icke till båtnad vare sig för samhällsutvecklingen, för hemmen eller för barnen.

Skall man då sträva efter att folkskolan skall läsa sex årskurser på 5 år? Det är ju möjligt, att den i städerna med ökat antal hjälpklasser skulle småningom kunna förmå detta, om nämligen ansträngningarna inriktas på detta måls uppnående. Men man får ej glömma, att av folkskolans lärjungar endast en ringa minoritet kommer att fortsätta studievägen, närmast till realskolan. Den stora mängden av folkskolans barn går direkt ut i livet eller till yrkesskolorna. Det är dessas intressen, som böra komma i främsta rummet. För dem är folkskolan icke en förberedande barndomsskola, den är deras enda skola, utom yrkesskolan. Den skall utrusta dem för

livet både med de nödvändiga färdigheterna och med någon kunskap om naturens lagar och om huvuddragen av deras folks och tids historia. Under de båda sista åren i den sexklassiga och de tre sista i den sjuklassiga folkskolan meddelas enligt den nya läroplanen det kunskapsmått och det lärostoff, som lämpa sig för dem, som vid tidiga år sluta sin skola och för vilka dessa års undervisning är av största betydelse för att göra dem till goda och upplysta medborgare.

Helt annorlunda ställer det sig för dem, som skola fortsätta sin skolgång. De få i de båda högsta folkskoleklasserna inlära ett sammandrag av den kunskap, som de i utvidgad form skola genomgå först i realskolan eller i flickskolan och eventuellt i gymnasiet. Det blir tre koncentriska kurscirklar för var student i detta land. Varje lärare vet av erfarenhet, hur svårt det är att uppehålla lärjungars intresse och flit, om de anse sig på förhand kunna eller blott känna till lärostoffet. Det måste visserligen medgivas, att lärjungarna på gymnasiet till följd av sin större utveckling kunna avvinna de gamla skolämnen nytt intresse genom att se dem ur andra, mer samlande synpunkter, men det hindrar icke, att kursernas trefaldiga genomgång är en gång för mycket, nämligen den i folkskolan.

Frågan bör också ses ur lärarsynpunkt. Kunna våra folkskollärare, som väl icke vilja göra anspråk på att vara bättre än alla andra människor, helt motstå frestelsen att nedlägga sitt största intresse och arbete på dem av sina lärjungar, som ämna söka till

realskolan? Det är dock en heder för läraren själv och för hans skola, om han lyckas få in i realskolan många elever från sin klass. Frestelsen vinner i styrka genom att just dessa lärjungar äro de mest begåvade, de roligaste och lättaste att arbeta med. Hade de tidigare lämnat folkskolan, kunde läraren i de sista och viktiga klasserna helt ägna sig åt det stora flertalet, d. v. s. de återstående, för vilka hans undervisning bör ha ett enastående värde.

Ett kulturfolk, vars modersmål icke är ett av de stora världsspråken, måste underkasta sig att ägna mycken tid åt inhämtandet av främmande språk. Vi kunna icke nöja oss med mindre än att på vår undervisningsplan upptaga både engelska, tyska och franska. Därför har man, med oro mottagit skolkommissionens förslag att undervisning i det första främmande språket ej skall inträda förrän med sjunde skolåret (i realskolans klass 1) i stället för som nu i vanliga fall med det fjärde, och att det andra språket redan skall börjas följande skolår, och det tredje läsas blott *ett* år. Detta senaste språk är dock valfritt i den meningen, att det får utbytas mot matematik. På realskolans fyra år skola således två eller tre främmande språk inläras. Är det ej utan vidare ordande klart, att man därmed sänker nationens språkkunskap, även om man överanstränger lärjungarna, och det just i en tid, då nödvändigheten av internationella förbindelser för varje år blir större, både ur nationalekonomisk och kulturell synpunkt.

De ovan anförda olägenheterna — den förlängda skoltiden, svårigheterna för folkskollärarna att för-

delar sitt intresse mellan majoriteten av lärjungarna och den minoritet, som skall söka till realskolan, realskoleungdomens dubbelläsning av vissa kurser, faran av nationens minskade språkbildning jämte den styvmoderliga behandlingen av 66 % av landsbygdens barn — skulle alla försvinna, om anknytningen mellan statens barndomsskola och dess realskola skedde tidigare, lämpligast efter genomgången av folkskolans fjärde klass. Barnen äro då i allmänhet 11 år gamla, det vill säga de stå på övergången från barndomstiden till goss- och flickåldern. Den av kommissionen föreslagna åldern vid inträde i realskolan, 13 år, är i psykologiskt avseende ganska olämplig, åtminstone för gossarna, som vid denna tid i sin utveckling i allmänhet äro utåtvända, äventyrslystna, fulla av beundran för alla fysiska kraftprov och föga hågade för pliktroget skolarbete. De visa i denna utvecklingsperiod ofta mindre individuella drag och mer av sin ålders egenomligheter, som senare modifieras eller bortfalla. En skolpojke, som vid 13 år är en stor slarv, utvecklas ofta till en begåvad och träget arbetande gymnasist. Det låter som en paradox, men innehåller dock en stor portion sanning, att man har lättare att bedöma intelligensen och den allmänna mentaliteten hos 10—11-åringen än hos 13—14-åringen. Dessutom kunna de oundvikliga misstag, som under alla förhållanden komma att begås i en del fall, lättare rättas genom att lärjungen antingen återgår till folkskolan eller övergår till realskolan.

Med bästa vilja från lärarnas sida komma dock

misstag i fråga om tillträde till realskolan att förekomma, misstag, som kunna vara ödesdigra för en människas hela liv. En rikligt flödande källa till sådana misstag i fråga om skolbarns begåvning ligger i att ett gott minne alltför ofta förväxlas med god intelligens. Det är ej så underligt. Vilken lärare som helst har lätt att konstatera, om en lärjunge har gott minne, då vår undervisning i allt för hög grad tar minnet i anspråk, under det att lärjungarnas förmåga av iakttagelse, kombination, ömdöme, självständigt tänkande och fantasi icke få tillräckliga tillfällen att framträda och ej heller kunna av alla lärare värdesättas. I folkskolan med dess stora klasser har väl hittills minneskunskapen spelat den största rollen. Man kan därför hysa en viss fruktan, att beredelsen till inträde i realskolan skall giva anledning till mycket plugg och mycken drill. Men elvaåringarna ha ej genomgått så många och så långa kurser. De skola kunna läsa, skriva och räkna och veta en del om hembygden och sitt eget land. God och uttrycksfull läsning, intelligent uppfattning av det lästa, redogörelse för egna naturiakttagelser, säkerhet i rättskrivning och räkning är huvudsumman av vad som fordras. Hur dessa krav fyllas, är en lika säker värdemätare på begåvningens grad som redogörelse för genomgångna kurser ett par år senare.

Lärjungarna i realskolans första klass skulle ju fortfarande komma ur alla samhällslager, så att både fordran på begåvningarnas tillvaratagande, från vilket samhällslager de än komma, och på motverkandet

av "klasskänslan" icke skulle lida minsta intrång. En omläggning av realskolan till femårig bör ej vålla några svårigheter. Att kommissionen icke föreslagit en sådan organisation, har möjligen sin förklaring däri, att den fattat sitt uppdrag endast vara att föreslå en överbyggnad på helt genomgången folkskola. Det är svårt att förstå, att det finns någon annan invändning mot en tidigare övergång till realskolan, än en rent dogmatisk uppfattning av enhetsskolans betydelse. En allmän opinion för övergång från folkskolans fjärde klass till realskolan bör ha utsikt att göra sig gällande, då en sådan lösning skulle i ett slag bringa ur världen de många och djupt ingripande svårigheter, vilka vidlåda kommissionens förslag om fullständig genomgång av folkskolan för inträde i realskolan.

*

*

*

Erkännandet av statens skyldighet att sörja för flickornas utbildning i lika utsträckning som för gossarnas är ett led i den snabba omvärdering av kvinnans ställning, vilken under den sista generationen ägt rum i alla kulturländer, främst de germaniska. Det är en ofrånkomlig följdverkan av att de svenska kvinnorna nu äga samma politiska rättigheter som de svenska männen. Kvinnorna och hemmen kunna ej annat än känna tillfredsställelse och tacksamhet för statens erkännande av sin plikt att åtaga sig *alla* medborgares undervisning. Å andra sidan är det lätt att förstå, att statens övertagande av de enskilda

skolorna skall kännas ganska påkostande för dessas målsmän. Den svenska flickskolan kan med heder delvis nedlägga det arbete för flickornas uppfostran och undervisning, som den åtagit sig, så länge staten lät det ligga. Uppskattningen av flickskolans verk har av kommissionen visserligen icke erhållit något större erkännande i ord, men dess mera i realiteten. I det stora hela har nämligen utformningen av statens flickskola av A- och B-typ skett efter den åttaklassiga flickskolans mönster. Tack vare erfarenheten av att flickornas s. k. normalskolekompetens mer än väl motsvarar realskoleexamen, ha dessa båda typer av flickskolan i förslaget fritagits från en slutexamen, som skulle menligt inverka på den lugna fördjupningen både i studier och i de för flickorna nödvändiga praktiska arbetena. Endast på de orter, vilkas barnantal icke tillåter upprättandet av mer än en skola, vilken där naturligtvis måste vara en samrealskola, måste flickorna för erhållande av viss kompetens avlägga realexamen. Samskolevännerna glädja sig visserligen åt det erkännande, som erfarenheterna från samskolan erhållit i kommitténs förslag, men även dessa måste fråga sig, om ej flera särskolor på de högre stadierna böra finnas, då ännu många föräldrar och lärare äro motståndare till samsundervisning. Även i detta fall gäller det att "skyn-da långsamt", om man vill undvika att försena idéns seger. Men även i realskolan har hänsyn tagits till flickorna, så t. ex. ingår handarbetsundervisning obligatoriskt i alla klasserna och undervisning i husligt arbete i en klass. Efter avlagd examen ha de

rätt till en extra flickklass (typ C), som utom bokliga studier även skall omfatta övning i olika grenar av praktiskt kvinnoarbete.

*

*

*

Kommissionen tycks betrakta privatskolan som en farlig fiende, vilken det gäller att bekämpa med alla medel utom direkt förbud. Den medger dock, att några få arter av enskilda skolor böra få existera med statsunderstöd. Dit räknas t. ex. vissa internatskolor och skolor för vuxna elever, som vilja avlägga real- eller studentexamen, samt ett ringa antal försöksskolor. Övriga privatskolor skola ej erhålla understöd av stat eller kommun, icke få rätt att anställa real- eller studentexamen, ej heller meddela s. k. normalskolekompetens. Vidare skola bestämda föreskrifter lämnas om beskaffenheten av undervisningslokalerna, deras inredning och utrustning med undervisningsmateriel. Lärarnas formella kompetens skall underkastas prövning. Skärpta samt detaljerade bestämmelser om enskild undervisnings övervakande skola komma till stånd. Ingen får mot ersättning meddela undervisning annat än tillfälligt utan att hava av skolmyndighet blivit förklarad "behörig".

Denna avoghet mot privatskolan, vilken vill använda alla statens maktmedel för dess utrotande, har framkallat en allvarlig reservation av fem bland kommissionens ledamöter, en reservation, som man på goda skäl kan hoppas skall vinna kraftigt under-

stöd av den upplysta och frihetsvänliga opinionen i vårt land.

Kan den avgiftsfria statsskolan med sina stora ekonomiska möjligheter icke göra den av höga terminsavgifter beroende privatskolan överflödig, så tyder detta på antingen att statsskolan ännu ej tillvunnit sig alla föräldrars förtroende eller därpå att privatskolan fyller någon uppgift, som staten låtit ligga oupptagen. Kommissionen antager själv, att enskilda skolor skola uppstå dels för att med ett års tidsvinst inlära den sexåriga folkskolans kurser, dels för att komplettera från mindervärdiga folkskoleformer kommande lärjungars kunskaper i och för inträde i realskolan.

Ett utomordentligt viktigt behov komma sådana privatskolor att fylla, som åtaga sig de lärjungar, vilka till följd av examenssystemet och den mänskliga naturens ofullkomlighet både hos lärare och lärjungar, blivit uteslutna från alla möjligheter till högre undervisning. Hur ofta kommer det ej att hända, att prövningsresultatet av olika anledningar blivit missvisande eller att den avlämnande lärarens uppfattning om lärjungens mentalitet varit oriktig. Vaknar icke ofta en brinnande lust för studier senare än vid den bestämda åldern för inträde i realskola eller gymnasium? Och hur många stora och egenartade begåvningar framträda icke jämförelsevis sent eller visa en påfallande oförmåga att inhämta vissa skolämnen! För det stora flertalet pojkar och flickor innesluter det föreslagna skolsystemet kanske icke mera nivelle-

ring än andra, historiskt men icke psykologiskt begrundade skolsystem. Men aldrig förr ha de särregna begåvningarna, de originella naturerna löpt större fara att systematiskt utestängas från högre bildning och därigenom gå vilse i livet eller åtminstone hindras att utöva det speciella inflytande, var till de voro mäktiga. Det måste finnas privata skolor, som kunna mottaga och pröva olika kategorier lärjungar, uteslutna ur statsskolorna genom systemets oböjlighet. Dessa privatskolor behöva ej bli överklasskolor. De böra mottaga ungdom från alla samhällsklasser under den naturliga förutsättningen, att staten understöder dem direkt eller åtminstone betalar viss avgift för var medellös lärjunge.

Staten *kan* möjligen, men *bör* säkert icke genom tvång framkalla en snabbare ståndscirkulation än som kan komma till stånd utan smärtsamma rivningar med föräldrarna. Detta är dess mindre nödvändigt, som ståndscirkulationen till följd av den ekonomiska depressionens verkningar under senare år och genom de allmänna läroverkens långa klassnivellerande inflytande redan är i full gång, kanske i större omfattning än i flertalet av Europas stater. Så länge föräldrar för sina barns skull vilja underkasta sig uppoffringar för att skaffa dem högre bildning, har staten icke rätt att försvåra eller omintetgöra dessa deras strävanden. Föräldrars omsorg för sina barns bästa är både ursprungligare, kraftigare och personligare än statens för sina medborgares. Staten å sin sida har skyldighet tillse, att det finnes möjlighet även för begåvade barn till

ekonomiskt svagare ställda föräldrar att komma i åtnjutande av den andliga rikedom, som ligger i högre bildning. Den gör ingalunda nog genom att skaffa sådan ungdom fri undervisning. Det är icke terminsavgifterna, som lägga de största hindren i vägen för deras skolstudier, det är uppehållet under många och långa år liksom uteblivandet av den arbetsförtjänst, som de annars kunde förskaffa sig. Ansträngningarna måste å ena sidan inriktas på upprättandet av tillräckligt många och tillräckligt stora skolstipendier. Å andra sidan bör man på olika vägar sträva att vidga och fördjupa uppfattningen, att handens arbete är värt lika djup aktning som huvudets. På detta sätt kommer den naturliga och fria ståndscirkulationen i lugn och jämn gång.

Ytterligare och kanske främst har privatskolan genom sina friare former och sitt i allmänhet lägre antal lärjungar i klasserna betydelse som försöksläroverk för nya uppfostringsidéer och nya undervisningsmetoder. Det är betecknande att bland kommissionens många goda förslag i fråga om undervisningsplaner och andra pedagogiska anordningar, ett stort antal grundar sig på erfarenheter från privatskolorna. Dess underligare ter sig kommissionens ställning till frågan om framtida privata försöksläroverk. Den anser icke blott, att mycket få sådana behövas, utan förkunnar även, att dessa böra endast omfatta klasserna över den sexåriga folkskolan. För barndomsskolans behov av skolreformatoriska idéer och metoder anses folkskoleseminariernas övningskolor vara tillräckliga, dessa skolor, som

äro till för att öva de unga blivande lärarämnena i undervisningskonstens elementer! Vems idéer skulle där utexperimenteras? Seminarielidningens uppgift att utbilda lärare torde vara stor nog i sig själv, utan att man av den kan begära impulser till och planläggning av skolreformatoriska försök. Och icke torde väl läraradepterna kunna anses skickade till detta värv! Helt annorlunda ställer sig förhållandet, då lärarna utbildas vid universiteten, och övningsskolan är en psykologisk försöksskola, som fallet vanligen är i Förenta Staterna.

När barnen efter 6 års föregående folkskoleundervisning komma in i ett försöksläroverk, kunna inga viktiga uppfostrings- eller undervisningsrön göras. Visserligen kan ett eller annat försök anställas i fråga om metoder, omläggning av schema o. s. v. Men förhållandet till skolan, till vetandets värld, till arbetsmetoder är redan hallstämplat. I denna fråga har tydligen dogmtron att folkskolan som bottenskola är den viktigaste av alla skolreformer haft makt att nedtysta barnpsykologiens oemotsäglichaste invändningar. Den nyaste formen av den gamla striden mellan tro och vetande!

Skall en ny skolorganisation komma till stånd i vårt land, kräves det att vid sidan av denna statens regelrätta skolbyggnad finnas fria skolor med uppgift att söka realisera nya skolideal. I alla germaniska länder, i England, Tyskland och framförallt i Nordamerikas Förenta Stater arbeta tusentals människor med entusiasm, grundlighet och hängivenhet att på olika vägar skapa framtidens skola. Denna

kännetecknas av, att barnen och icke skolkurserna utgöra skolans centrum. Den gamla historiska skolan har samlat en oupphörligt växande mängd fakta från alla väsentliga kunskapsområden, vilka, fördelade på olika ämnen i årskurser, skola av barnen inläras vid vite av kvarsittning i klassen. Den nya skolan åter söker utforska vilken kunskap, som av barnet kan under olika utvecklingsstadier upptagas som dess andliga egendom. Den har till utgångspunkt lärjungarnas egna livserfarenheter och intressen, och den släpper icke på något stadium sambandet med det verkliga livet. Arbetet går ut på att utveckla människor med förmåga av självständigt omdöme och med möjlighet att reda sig i livet, samt med en levande samkänsla med sitt land och sin tid. Metoden avser att framkalla lärjungarnas självverksamhet och att leda dem att rätt använda den vuxna människans kunskapskällor: iakttagelse av natur och människoliv, bibliotekens bilder, kartor, handböcker och framförallt böcker, icke blott läxboken. Läraren blir en ledare, som har tålmod att låta lärjungarna lära även genom att göra misstag. Läraren måste äga insikt i och intresse för barnpsykologi. Vi ha lagt ned ett storartat arbete på att genom försök utfinna, vilken behandling och vilken näring en växt eller ett djur behöver för att nå till sin högsta utveckling, men ännu äro samma slags tålmodiga försök knappast började i fråga om den unga människans kropp och själ. Den nya skolan fattar barnet som en enhet, så att skolan har samma omsorg om dess fysiska fostran som om dess andliga växt. Den

odlar ej blott intelligensen utan även känslan och fantasien. Den isolerar icke lärjungen i hans arbete och strävan efter betyg utan framkallar samarbete och glädje över gemensamma resultat. Är det ej utan vidare klart, att sådana psykologiskt experimentella skolor ha en stor uppgift att fylla vid sidan av statsskolorna och måste ha rätt att mottaga barnen från deras första skoldag? Ju fler och ju fortare sådana skolor eller klasser komma till stånd, dess bättre för den svenska ungdomen.

Det bör dock erkännas, att våra skolor icke stå främmande för alla dessa synpunkter. Det är ju en stor skillnad mellan vår tid och den, då den latinska grammatiken var åttaåringens dagliga spis och rottingen "inpiskaren". Enstaka skolor och enskilda lärare sträva numera att leda sin undervisning i barnpsykologiens och självverksamhetens tecken. Den nya folkskoleplanen innehåller även goda anvisningar till mera psykologiska metoder; ännu har dock icke rörelsen med någon styrka nått vårt land, och för många lärare och föräldrar ter sig allt tal om den på barnpsykologi grundade metoden som tomma fraser. Men rörelsen finnes, växer och kommer att segra i framtidens skola.*

*

*

*

---

* N. Hänninger har i sin 1922 utkomna bok, *Den amerikanska uppfostringsvärlden*, givit en livfull och intressant skildring av det storartade arbete i och för skolan, som efter världskriget upptagits med ökad fart och grundlighet.

Den som önskar, att skolan skall medverka att göra den uppväxande ungdomens liv sunt, rikt och lyckligt, kan ej utan missmod tänka på att lärjungarna i de nya statsskolorna skola avlägga två skickelse-digra inträdesprov, det första till realskolan och det andra till gymnasiet, samt undergå två examina, real-examen och studentexamen. Det betyder stormplugg och ångest fyra gånger under sju år, det betyder skärpning av tävlan med kamraterna under skoltiden. De strängare flyttningsbestämmelserna skapa en permanent ängslan. Det blir oro, hets, nervspänning under hela uppväxttiden. Naturligtvis verkar detta system icke lika skadligt på alla naturer. De klarvakna och ärelystna reda sig nog, de lata hållas kanske i lämplig eggelse, men de drömmande, de ömtåliga, de anspråkslösa, hur komma de att minnas sina skolår?

Ett urval till realskolan måste ju ske. Kommissionen har på goda skäl förkastat de här kända formerna av intelligensmätning. Men i Förenta Staterna lär man, att döma av N. Hänningers bok, lyckats att efter ett storartat arbete framställa intelligensprov för olika åldrar, vilka allmänt användas och som visat sig vara märkvärdigt pålitliga. Resultaten bekräftas av lärarnas senare erfarenheter. Vore det ej skäl att åtminstone närmare undersöka denna provningsmetod? Skulle den visa sig användbar, vore det tillräckligt att komplettera den med provning i innanläsning, rättskrivning och räkning samt av förmågan att uppfatta och återgiva inne-

hållet av det lästa, om nämligen övergången till real-skolan skedde vid 10—11-årsåldern.

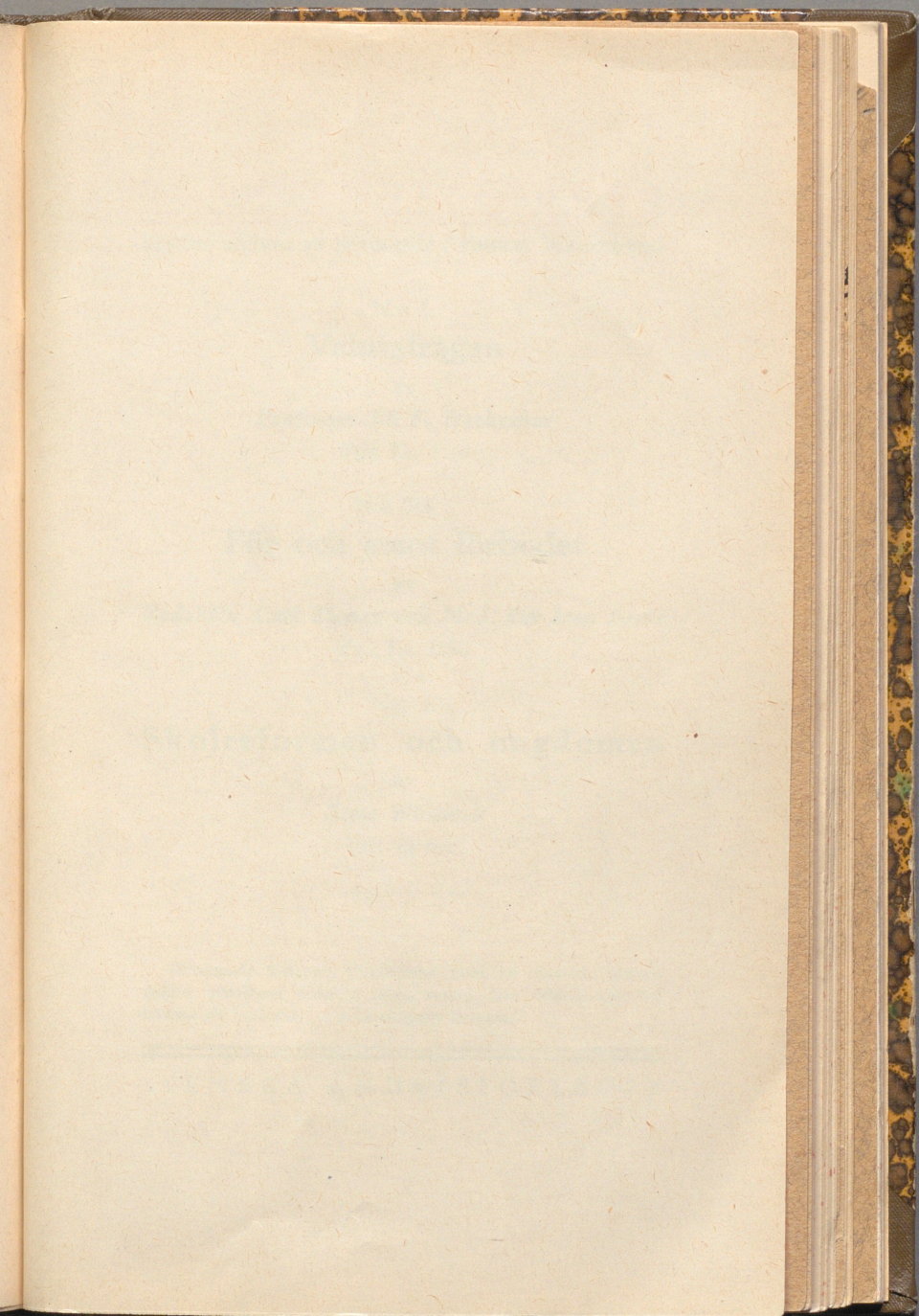
Aspiranterna till gymnasiet skola alla genomgå realexamens skriftliga prov. Flertalet bland dem kommer antagligen att frivilligt underkasta sig även den muntliga prövningen för att — om tillträde till gymnasiet förmenas dem — åtminstone äga erforderlig kompetens för några levnadsbanor. Varför kan ej en väl kvalificerad realexamen berättiga till inträde i gymnasiet, så att endast de, som ej avlagt realexamen, behöva undergå muntlig prövning? Någon minskning i examensbördan för ungdomen kunde på dessa vägar uppnås.

Sedan detta skrevs som en gammal lärarinns och varm ungdomsväns spontana och personliga kritik av det med stor spänning väntade skolorganisationsförslaget, har den offentliga diskussionen kommit i gång. Tidningar och tidskrifter ha underkastat skolkommissionens förslag en mer eller mindre skarp kritik. Flera slag av lärarmöten ha efter långa överläggningar enats om resolutioner, formulerade efter de olika majoriteternas huvudsynpunkter. Oppositionen har samlats kring bestämda önskemål. Dessa kunna i det stora hela sammanfattas så: *Uppskov med remisshandlingarnas insändande; fordran att skoltiden ej skall förlängas, att övergången till real-skolan skall ske efter genomgång av folkskolans fjärde årsklass och att privatskolan skall röna en bättre behandling.* Naturligtvis finnes därjämte en föga fruktbarande kritik, som riktar sig mot själva

de ledande grundtankarna i förslaget, men om denna art av kritik har här icke varit tal.

Kravet på en genomgripande reform av Sveriges skolväsen är en oavvislig följd av tidsläget. Sättet för detta kravs fyllande är av djupaste betydelse för Sveriges barn och ungdom och därmed för hela landets framtid. Intet kan vara mera ägnat att väcka ett djupt och varmt intresse hos fäder och mödrar liksom hos alla, som sträva för hela vårt folks lyckliga utveckling än denna frågas riktiga lösning.

Hur gärna ville man icke, att arbetet därpå skulle vara fritt från partistrider, klass- och kårintressen och i endräkt samla dem, som endast ha svensk ungdoms bästa som sitt mål.

...och ...

...och ...

...och ...

BRÄNNANDE FRÅGOR

Skrifter utgivna av Frisinnade Kvinnors Riksförbund

N:o 1.

Valutafrågan

av

Professor Eli F. Heckscher

Pris Kr. 1:—

N:o 2:3.

För och emot förbudet

av

Redaktör Carl Ekman och Med. Dir Ivan Bratt

Pris Kr. 1:50

N:o 4.

Skolreformen och ungdomen

av

Anna Whitlock

Pris 75 öre.

Frisinnade Kvinnors Riksförbund avser att efter här nämnda skrifter ytterligare fortsätta serien varvid olika aktuella spörsmål komma att behandlas av sakkunnigaste personer.

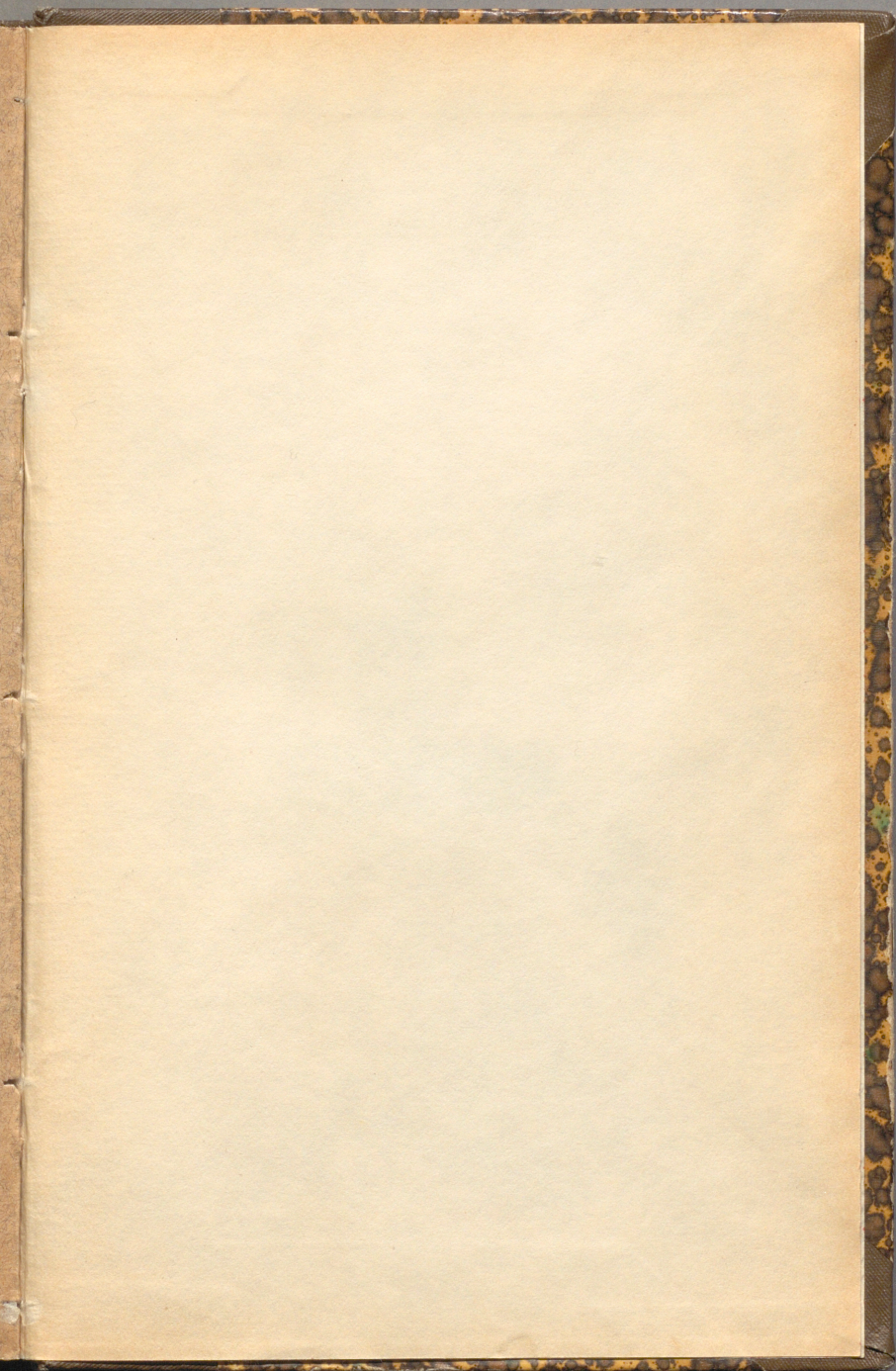

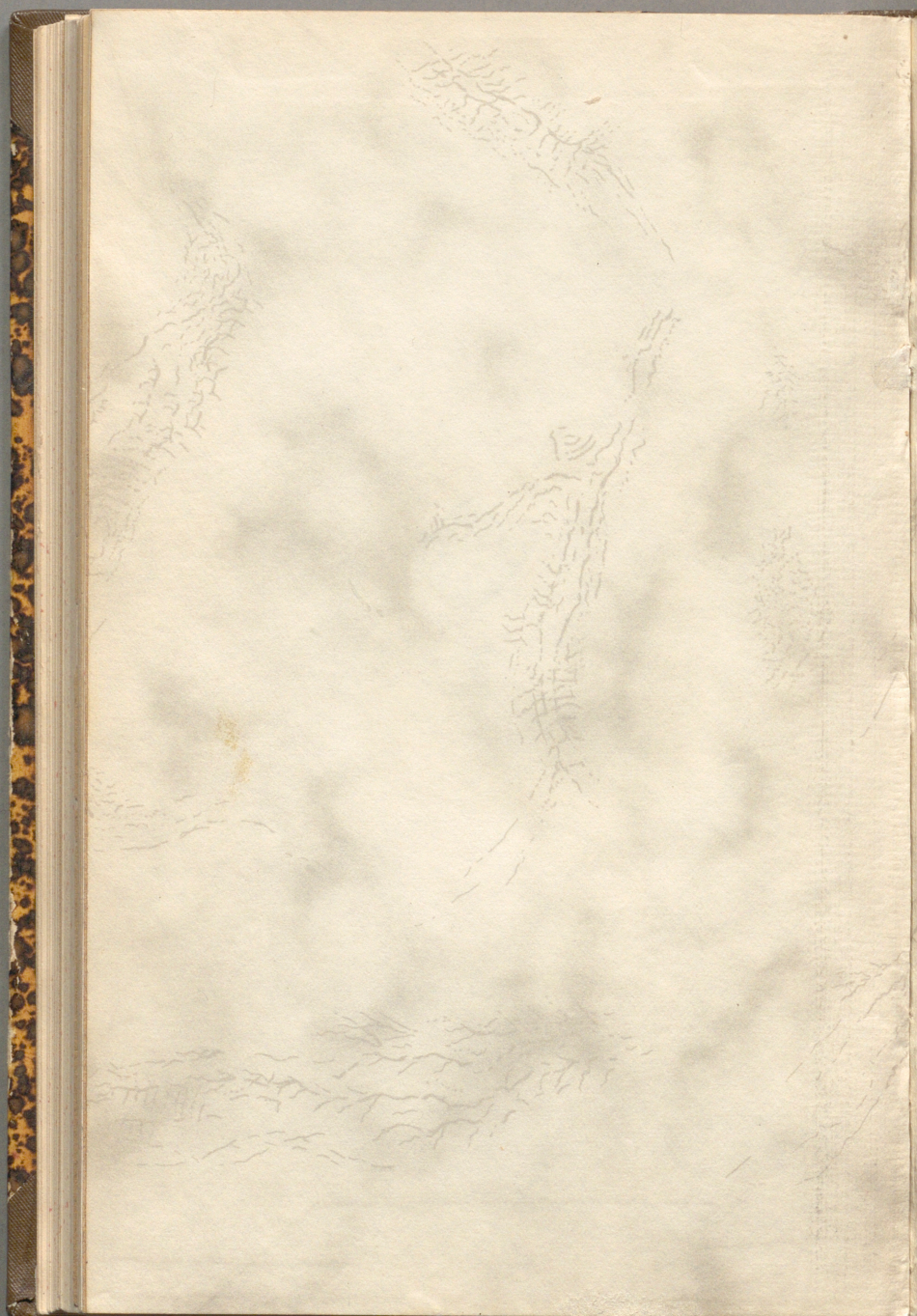
SVENSKA ANDELSFÖRLAGET

PRIS 75 ÖRE

National Library
of Sweden

60001000066462

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 093 748